

MARLENA PIENIAŻEK

Spoleczna rola mediów w szkole

The Social Role of the Media at School

Magister, Uniwersytet Rzeszowski, Wydział Pedagogiczny, Katedra Pedagogiki Medialnej, Polska

Streszczenie

Dzięki rewolucji cyfrowej świat, który znamy, zmienia się w niewyobraźnym tempie. To, co 10 lat temu uważaliśmy za szczyt nowych technologii, dzisiaj odchodzi w zapomnienie zastępowane czymś jeszcze nowocześniejszym. Szkoły coraz częściej są bardzo dobrze zaopatrzone w nowe technologie, tablety dla uczniów, tablice interaktywne dla nauczycieli, internet bezprzewodowy na szkolnych i uniwersyteckich korytarzach staje się normą. Media towarzyszą uczniom i nauczycielom zarówno jako środki dydaktyczne, jak i urządzenia prywatne. Jednocześnie badacze wciąż zwracają uwagę na szczególne znaczenie zaangażowania społecznego i przygotowania młodzieży do funkcjonowania w społeczeństwie. Pedagogika medialna staje się niezbędna w procesie wyposażania uczniów i nauczycieli w kompetencje medialne, aby nowe technologie stały się narzędziem do budowania świadomego społeczeństwa.

Słowa kluczowe: media, pedagogika medialna, środki dydaktyczne, uspołecznienie

Abstract

Thanks to the digital revolution, the world we know changes in Unimaginable tempo. This is what we thought 10 years ago to be the new peak Technology, today goes into oblivion replaced by something else more modern. Schools are increasingly well stocked with New technologies, tablets for students, interactive whiteboards for Teachers, Wireless Internet at school and university Corridors become the norm. The media accompanies students and teachers Both as teaching aids and as private devices. At the same time, researchers are still paying special attention Social involvement and youth preparation for functioning in society. Media pedagogy becomes indispensable in the process Equip students and teachers with media competence to make new ones Technologies have become a tool for building conscious society.

Keywords: media, media pedagogy, didactics, socialization

Wstęp

Współczesne zmiany kulturowo-cywilizacyjne określane mianem globalizacji, współzależność polityczna i ekonomiczna poszczególnych państw, a szczególnie skok technologiczny i związany z nim rozwój środków komunikacji, także tej masowej, z jednej strony umożliwią nam wymianę myśli, idei, sposobów

rozwiązywania problemów, z drugiej natomiast coraz bardziej zamyka nas na drugiego człowieka, a przede wszystkim na kontakt z nim twarzą w twarz. W końcu informacje krążące w ogromnej ilości w sieci zmieniają naszą wrażliwość i formy pomocy, które wybieramy. Szczególną uwagę należy zwrócić również na media, które nie tylko pokazują nam obszary wymagające naszego zaangażowania, ale też modelują nasze postawy wobec problemów społecznych, ekonomicznych, wychowawczych czy edukacyjnych. Internet jest globalną siecią komunikacyjną. Jest najpotężniejszym, najnowocześniejszym i najczęściej stosowanym medium informacyjnym i edukacyjnym środowiska, w jakim przyszło żyć i funkcjonować współczesnym ludziom. Został pomyślany jako środek służący swobodnej komunikacji. Pokonał bariery czasu i przestrzeni, doprowadził tym samym do radykalnych zmian w życiu jednostki i społeczeństwa. Stał się jednocześnie jednym z najbardziej kontrowersyjnych mediów, przybiera różne oblicza i nieustannie się zmienia. Ma zwolenników, którzy właśnie w nim widzą szansę zmian nowej cywilizacji, z drugiej jednak strony nieodpowiednio wykorzystany może stać się zagrożeniem dla młodego pokolenia.

Wielu uczonych i specjalistów twierdzi, że różnica poglądów na temat społecznego i pedagogicznego wpływu internetu jest oczywista (Kandzia, 2012, s. 312). Castells (2003, s. 13) pisał, że „pomimo wszechobecności Internetu, jego natura, język i ograniczenia nie zostały dobrze rozpoznane, tempo zmian utrudnia uczonym przeprowadzenie odpowiednio wielu badań empirycznych, które pozwoliłyby opisać oraz wyjaśnić działanie gospodarki i społeczeństwa opartego na Internecie”. Coraz częściej media stają się codziennością w szkołach – nie tylko na korytarzach, ale również w procesie dydaktycznym. Wykorzystywanie nie tylko aplikacji mobilnych, ale i nowoczesnych technologii w ogóle jest wyzwaniem dla nauczycieli, wychowawców i rodziców. Dzieci, jeżeli nawet nie potrafią sprawnie czytać i pisać, z całą pewnością potrafią posługiwać się mediami, używać programów odpowiednich dla umiejętności wynikających z aktualnego poziomu ich rozwoju. Współczesne dzieci odbierają świat mediów jako całkowicie naturalny. Te zdolności powodują, że media i multimedia także te mobilne stają się wręcz niezbędnym składnikiem przestrzeni edukacyjno-wychowawczej młodzieży. Wartość i użyteczność mediów zależy w głównej mierze od tego, w jakim kierunku tkwiące w mediach możliwości wychowawczego i edukacyjnego oddziaływania będą spożytkowane w rodzinie, szkole, społeczeństwie oraz z jakim efektem dla dziecka. Przebieg i efektywność tego procesu zależy w ogromnym stopniu od rodziców i nauczycieli odpowiedzialnych za racjonalne korzystanie z mediów przez ich dzieci (Nowicka, 2015, s. 485).

Wirtualna rzeczywistość młodzieży

Obserwujemy niebywały wręcz wzrost zainteresowania narzędziami internetowymi zarówno w procesach dydaktycznych, jak i niesionych przez nie zachęt do produkowania informacji przez ich uczestników. Wyniki badań przytoczonych

przez Dylaka jednoznacznie wskazują na niebywale niemal 100-procentowe zaangażowanie nastolatków w sieci internetowej. W Europie na 100 mieszkańców 65 osób korzysta z internetu, na całym świecie – 1/3 ludności. Przeciętnie polski nastolatek przebywa w sieci prawie 20 godz., a najbardziej aktywną grupą są licealiści. Jednocześnie coraz więcej wyników badań pokazuje, że zmniejszają się kompetencje medialne, które są konieczne do efektywnego, a przede wszystkim bezpiecznego korzystania z sieci. Brak takich kompetencji dotyczy zarówno uczniów, jak i nauczycieli. Najpowszechniejszym miejscem korzystania z internetu przez dzieci i młodzież jest dom rodzinny. Uwaga uczestników procesu kształcenia na wszystkich szczeblach powinna być zatem zwrócona w kierunku szkoły jako na instytucji, która może mieć poważny udział w kształtowaniu kompetencji korzystania z przestrzeni cyfrowej w życiu szkolnym, osobistym, a później zawodowym współczesnych Polaków (Dylak, 2013, s. 64–66). Specyficzne cechy internetowej komunikacji oparte na aprzeestrzenności, acielesności oraz anonimowości wprowadzają kontakty międzyludzkie w nowe obszary, w których trudno stosować klasyczne teorie wypracowane na gruncie badań społecznych. Mimo iż trudno określić charakter i kierunek zmian inicjowanych przez nowe technologie, coraz częściej szczególnie wśród młodych ludzi będą one miały charakter zapośredniczony (Wasylewicz, 2012, s. 122–123). Wielkim wyzwaniem dla szkoły jest właśnie stwarzanie uczniom okazji do podejmowania zadań szkolnych w przyjaznym środowisku cyfrowym. Mądrego z niego korzystania można się nauczyć tylko przez mądrze kierowane praktykowanie.

Obecna eksplozja technologii cyfrowej zmienia także funkcjonowanie naszych mózgów. Codziennie zajmowanie się nowymi technologiami przez mózg, w tym wykonywanie nowych zadań, stymuluje zamianę komórek mózgowych, wzmacnia nowe ścieżki, osłabia stare (Small, Vorgan, 2008, s. 145). Jedną z najważniejszych cech komunikacji sieciowej, szczególnie w dzisiejszych czasach, jest brak prywatności. Często brakuje młodzieży świadomości, że wszystkie materiały zdjęcia, ich prywatne wiadomości nie są w sieci bezpieczne i bardzo łatwo mogą stać się ofiarami cyberprzemocy. Zaangażowanie nastolatków w przestrzeń cyfrową nie idzie w parze z opanowaniem moralnych i społecznych reguł korzystania z tej przestrzeni. Co jakiś czas słyszymy o moralnych nadużyciach w przestrzeni cyfrowej, przede wszystkim młodzieży wobec młodzieży. Według Dylaka świadczyć to może o nieobecności szkoły, rodziców w socjalizacji moralnej młodych ludzi związanej ze stosowaniem cyfrowych mediów. Brakuje dostarczenia wzorów zachowań podczas wspólnego działania młodzieży z dorosłymi, w edukacyjnej pracy nauczycieli oraz społecznej aktywności młodzieży w szkole. Nie jest szkoła również bogatym źródłem wzorów zachowań w internecie i wobec internetu, bo ograniczona jest internetowa aktywność młodzieży podczas uczenia się w grupie wraz z nauczycielami (Dylak, 2013, s. 64–65). Przestrzeń cyfrowa kusi nastolatków możliwościami społecznego uczestnictwa.

Dla rozwoju człowieka ważne jest też to, że bycie w sieci to okazja do modyfikowania swojej tożsamości. Ta możliwość przestrzeni cyfrowej daje sposobność młodym ludziom na wyrażanie własnych opinii i pragnień bez konieczności jawnego konfrontowania się z krytyką rówieśników (Pyżalski, 2012, s. 89). Jednym z proponowanych rozwiązań zawierającym w sobie zarówno aspekt medialny, jak i społeczny jest angażowanie młodzieży w akcje społeczne na rzecz najbliższego środowiska.

Medialne wspomaganie aktywności społecznej

Młodzi ludzie sami sobie kreują przestrzeń działania dla innych i dla siebie. Spontanicznie reagują na emocje, jakie odczuwają podczas pracy dla innych; pojawiają się łzy wzruszenia i radość z wykonywanej pracy. Dzielią się tym, co przeżyli, na portalach społecznościowych, forach, aplikacjach. Zmieniają swój świat na lepsze i robią to efektywnie z wykorzystaniem dostępnych mediów. Wolontariat pozwala na samorealizację i stwarza okazję dla tych, którzy poszukują kontaktów z innymi ludźmi. W swoim pomaganiu innym wolontariusz odkrywa tajemnice, które w życiu prywatnym pozostają w ukryciu, i nierzadko są to te strony ludzkich tajemnic, które wiążą się z cierpieniem, bólem, rozpaczą, samotnością i depresją. Odkrywa też tajemnice piękna – piękno życia, piękno człowieka, jego szczerość, radość, walkę i zwycięstwo (Kromolnicka, 2006, s. 164). Istnienie małych nieformalnych organizacji wspieranych m.in. postępowaniem technologii komunikowania się zostało uznane za istotny czynnik przechodzenia ludzkości na kolejny poziom rozwoju społecznego. Rozwój społeczności uczących się może być krokiem milowym w procesie przejścia ku kolejnej „fali” postępu.

Ogromny sukces, jaki na całym świecie odniosły media, a w szczególności nowe media, jest doskonałym powodem do zwrócenia uwagi na ich wpływ na transformacje społeczne wynikające z faktu, że nowe cechy i zdolności komunikacyjne nowych mediów umożliwiają całkowitą przemianę sposobów ich wykorzystania (Potyrała, Machniewska, 2015, s. 291). Media mają ogromny wpływ również na transformację sposobu pomagania innym. Pozostają pytania o rolę pedagogów, wychowawców i rodziców w aktywizacji młodych osób do pracy w organizacjach pozarządowych. Za Kromolnicką (2006, s. 164) możemy powtórzyć, że „[n]ie wystarczy wychować ludzi tak, by umieli postawić się w sytuacji skrzywdzonego, ale tak, by w efekcie umieli się zdobyć na pewne reakcje uczuciowe wyrażające się w pomocy, by potrafili być ofiarni”. Media są doskonałym narzędziem, które dobrze wykorzystane, może pomnożyć ilość dobrych społecznych praktyk w każdym środowisku. W mediach, zarówno tych tradycyjnych, jak i społecznościowych, zapewnia się, że pomagać może każdy, a niesie to ze sobą tylko korzyści. Współczesne czasy stawiają młodym ludziom szczególnie trudne zadanie wynikające z coraz bardziej zróżnicowanych, często

sprzecznych nacisków kulturowych oraz rozmytych oczekiwań uwikłanych w mechanizmy zmian rozwojowych. Z jednej strony żyjemy w kulturze lansującej hedonizm i konsumpcjonizm, a z drugiej dostrzegamy konieczność kształtowania u młodych ludzi postaw i cech ważnych z punktu widzenia potrzeb społeczeństwa obywatelskiego (Oleszkowicz, Senejko, 2013, s. 245). Media wykorzystane w mądry sposób na pewno mogą się przyczynić do zwiększenia aktywności młodych ludzi w obszarze działalności społecznej. Ważne, aby informacje, jakie do nich docierają, były zarówno atrakcyjne, jak i prawdziwe, aby szlachetne zachowania były promowane w szlachetny sposób.

Tapscott (2010, s. 225–226) napisał, że „dzisiaj liczy się nie to, co wiemy, ale to, czego możemy się nauczyć. Znaczy to, że edukacja pokolenia sieci musi przebiegać w inny sposób niż edukacja pokolenia wyżu demograficznego. (...) Dzisiaj świat wkroczył w erę informacji i znacznie przyspieszył; (...) Zdolność uczenia się nowych rzeczy jest coraz ważniejsza, żyjemy przecież w świecie, w którym z zawrotną prędkością musimy przetwarzać napływające informacje. Studenci, a możemy powiedzieć, że już uczniowie będą musieli się nauczyć kreatywności, opanować umiejętność krytycznego myślenia i wyrobić sobie zdolność współpracy. Młodzi ludzie muszą nauczyć się poszerzać swoją wiedzę, wykraczając poza ramy swoich lokalnych społeczności, dzięki czemu nauczą się odpowiedzialności i staną się globalnymi obywatelami, którzy wiele wnoszą do coraz bardziej skomplikowanej gospodarki naszego świata”.

Na naszych oczach dokonuje się swego rodzaju rewolucja technologiczna, przyspieszenie tempa transformacji technologicznych jest potężne. Równocześnie, jak zaznacza Miąso, ciągle padają pytania o ilość i jakość realnych relacji, realnej, głębokiej empatycznej, budującej komunikacji interpersonalnej. Młodzi skarżą się na małą ilość szczerych, bliskich rozmów z rodzicami, nauczycielami, choć często sami od nich uciekają w świat kontaktów zapośredniczonych z anonimowymi wirtualnymi istotami. Wyczuwamy więc wyzwanie dla realnego świata, dla dojrzałej osobowości, dla lepszej edukacji, aby człowieczeństwo i społeczeństwo w erze informacji, mediów ubogacą, a nie niszczyć (Miąso, 2015, s. 47).

Literatura

- Bartosiewicz, M., Gulińska, H. (2015). Rola mobilnych technologii w nauczaniu chemii. W: D. Siemieniecka (red.), *Edukacja a nowe technologie w kulturze, informacji, komunikacji* (s. 289–305). Toruń: Wyd. UMK.
- Castells, M. (2003). *Galaktyka interentu*. Poznań: Rebis.
- Dylak, S. (2013). *Architektura wiedzy w szkole*. Warszawa: Difin.
- IBE (2013). *Kompetencje cyfrowe gimnazjalistów. Wyniki Międzynarodowego badania kompetencji komputerowych i informacyjnych*. Warszawa: ICILS.
- Kamińska, A. (2015). Czy nowe technologie w szkole zastąpią metody tradycyjne? W: D. Siemieniecka (red.), *Edukacja a nowe technologie w kulturze, informacji, komunikacji* (s. 153–165). Toruń: Wyd. UMK.

- Kandzia, J. (2012). Internet w życiu młodego pokolenia – dobrodziejstwo czy zagrożenie. W: T. Lewowicki, B. Siemieniecki (red.), *Cyberprzestrzeń i edukacja* (s. 298–316). Toruń: Wyd. Adam Marszałek.
- Kromolnicka, B. (2006). *Działalność Koła Wolontariatu Studenckiego na rzecz dzieci potrzebujących pomocy*. W: *W służbie dziecku* (s. 160–185).
- Miąso, J. (2015). Starcie paradygmatów technologii informacyjnych i komunikacji interpersonalnej bezpośredniej wyzwaniem dla człowieczeństwa, społeczeństwa i edukacji. *Edukacja – Technika – Informatyka*, 3 (13), 47–54.
- Nowicka, E. (2015). Edukacja medialna w kształceniu wczesnoszkolnym. W: D. Siemieniecka (red.), *Edukacja a nowe technologie w kulturze, informacji, komunikacji* (s. 475–486). Toruń: Wyd. UMK.
- Oleszkowicz, A., Senejko, A. (2013). *Psychologia dorastania. Zmiany rozwojowe w dobie globalizacji*. Warszawa: PWN.
- Potyrała, K., Michniewska, A. (2015). Wpływ mediów na transformacje społeczne. W: J. Morbitzer, D. Morańska, E. Musiał (red), *Człowiek – media – edukacja* (s. 285–293). Dąbrowa Górnicza: Wyd. WSB w Dąbrowie Górniczej.
- Pyżalski, J. (2012). *Agresja elektroniczna i cyberbullying jako nowe ryzykowne zachowania młodzieży*. Kraków: Impuls.
- Siemieniecki, B., Lewowicki, T. (red.) (2012). *Cyberprzestrzeń i edukacja*. Toruń: Wyd. Adam Marszałek.
- Skibińska, M. (2015). Czy pokolenia cyfrowe potrzebują edukacji informacyjnej? W: D. Siemieniecka (red.), *Edukacja a nowe technologie w kulturze, informacji, komunikacji* (s. 49–67). Toruń: Wyd. UMK.
- Small, G., Vorgan, G. (2011). *iMózg. Jak przetrwać technologiczną przemianę współczesnej umysłowości*. Poznań: Vesper.
- Tapscott, D. (2010). *Cyfrowa dorosłość. Jak pokolenie sieci zmienia nasz świat*. Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne.
- Wasylewicz, M. (2012). Komunikowanie się pokolenia sieci- szansą czy zagrożeniem relacji interpersonalnych. W: T. Lewowicki, B. Siemieniecki (red.), *Cyberprzestrzeń i edukacja* (s. 117–136). Toruń: Wyd. Adam Marszałek.